

Bankacılıkta Gelişmeler ve 2010 Yılına Bakış

Dr. Öztin AKGÜÇ

İstanbul Üniversitesi Emekli Öğretim Görevlisi

Özet

Ekonomik kriz ya da durgunluğa karşın Türkiye Bankacılık kesiminin (sisteminin) 2009 yılı mali başarısı (performansı) finansal tablolara göre oldukça başarılı ve tatminkardır. Önceki yıla göre sermaye yeterlilik, likidite ve karlılık oranları yükselmiştir. Ancak bankacılık sisteminin 2010 yılı performansı, kur, faiz ve kredi riskleri nedeniyle 2009 yılı kadar iyi olmayabilir.

Anahtar Sözcükler: Sermaye yeterliliği, likidite göstergeleri (oranları) karlılık performansı, faiz, kur ve kredi riskleri, bilanço dışı kalemler, finansal türevler.

JEL Sınıflandırması: G21,G24.

Abstract (The Developments in Banking Business and a view to year 2010)

Despite of economic recession or crisis, financial performance of Turkish banking system in 2009 is quite satisfactory and succesful according to its financial statements. The capital adequacy, liquidity and profitability ratios are higher and better compared with previous year. But he performance of banking system in 2010 would not be as good or succesful as 2009 due to interest rate, foreign exchange rate and credit risks of banks.

Key Words: Capital adequacy, liquidity ratios, earnings performance, interest rate risk, exchange rate risk, credit risk, off balance sheet items, financial derivatives.

JEL Classification: G21, G24.

I. Bankacılık Sektöründe Genel Görünüm

Küresel kriz döneminde dünya genelinde finans sektörü özellikle de bankacılık kesimi önemli sorunlarla karşılaşırken, devlet eliyle banka kurtarma operasyonları yapılırken; ülkemizde bankacılık kesiminde sorun yaşanmaması, Türkiye ekonomisinin gücünün, finansal ya da ekonomik krizden fazla etkilenmemesinin bir göstergesi, bir kanıtı olarak ileri sürülmüştür.

Gerçekten ilk bakışta, bankacılık kesiminde sermaye yeterliliğinin yükselmesi, likidite göstergelerinin iyileşmesi, dönem net kârının cari fiyatlarla da olsa yüzde 52,5 oranında artması, İstanbul'da kurumlar vergisi ödeme sıralamasında ilk ona girenlerin dokuzunun banka oluşu, bankaların sorun yaşamadığını hatta krizden güçlenerek çıktıklarının bir göstergesi olarak görülebilir.

Bu yazıda, öncelikle 2009 yılında ülkemizde bankacılık kesimindeki gelişmeler nedenleri ile daha ayrıntılı biçimde

açıldıktan sonra; 2010 yılına ilişkin beklentiler ve krizin en azından bir orta vadede bankacılık kesimine olabilecek etkileri, yazının diğer bölümlerini oluşturacaktır.

II. Bankacılık Kesiminde 2009 Yılında Gelişmeler

II.1. Kurumsal Gelişme (Banka ve Şube Sayısı)

II.1.1. Banka Sayısı

Türkiye’de faaliyet gösteren banka sayısı 2009 yılında bir önceki yıla göre değişim göstermemiştir. Banka sayısı, 4 katılım bankası (İslami esaslara göre bankacı-

lık yapan finans kurumları, eski ünvanları özel finans kurumları – ÖFK’lar) dahil 49’dur.

Bu bölümde, topladıkları fonlar mevduat olarak nitelendirilmeyen ve ilke olarak nakit kredi vermeyen, ağırlıklı olarak “murabaha” yöntemi ile müşterilerine kaynak sağlayan katılım bankaları dışında kalan mevduat ve kalkınma – yatırım bankalarındaki gelişmeler üzerinde durulacaktır.

Türkiye’de faaliyette bulunan bankaların (katılım bankaları hariç) sayısı ve mülkiyet yapısındaki gelişmeler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo: 1 Türkiye’de Faaliyette Bulunan Bankalar

Banka Grupları	1999	2002	2008	2009
I. Mevduat Bankaları	62	40	32	32
- Kamusal Sermayeli	4	3	3	3
- Özel Sermayeli	31	20	11	11
- Fon’daki Bankalar	8	2	1	1
- Yabancı Sermayeli	19	15	17	17
II. Kalkınma ve Yatırım Bankaları	19	14	13	13
- Kamusal Sermayeli	3	3	3	3
- Özel Sermayeli	13	8	6	6
- Yabancı Sermayeli	3	3	4	4
Toplam	81	54	45	45

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği – TBB.-

Ülkemizde faaliyette bulunan banka sayısı (TCMB ve ÖFK – katılım bankaları hariç) 1999 yılında, 81 olarak bankacılık tarihimizin en yüksek düzeyine ulaşmış iken, 2001 finansal krizi etkisiyle banka sayısı 2002 yılı sonunda 54’e gerilemiştir.

Son yıllarda banka sayısının istikrar kazandığı, 2008/2009 krizinin banka sayısını etkilemediği görülmektedir. 2009 yılı sonu itibarıyla ülkemizde faaliyette bulunan bankaların 32’si “mevduat ya da ticaret bankası” 13’ü ise kalkınma ve yatırım bankası türündedir.

Sermaye sahipliği (mülkiyet) açısından mevduat (ticaret) bankalarının 3’ü kamusal sermayeli (TC. Ziraat Bankası, T. Halk Bankası, T. Vakıflar Bankası), “11’i ulusal sermayeli özel, 17’si de yabancı ya da küresel sermayeli bankadır. Fon (TMSF) yönetiminde “Birleşik Fon Bankası” ünvanlı tek banka bulunmaktadır.

Kalkınma ve yatırım bankalarının 3’ü kamusal sermayeli (İller Bankası, Türkiye İhracat ve Kredi Bankası – Türk Eximbank – Türkiye Kalkınma Bankası) 6’sı özel

ulusal sermayeli; 4'ü de yabancı ya da küresel sermayeli bankadır.

II.1.1.1. Yabancı (Küresel) Sermayeli Bankalar

Gerek Türkiye Bankalar Birliği (TBB), gerek BDDK (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu) ayırımında yabancı ya da küresel sermayeli bankalar dar tanımlıdır. Sermaye çoğunluğu ve/veya yönetimi ve denetimi yabancı uyruklu kişilere ait olan bankalar "yabancı sermayeli", BDDK terminoloji ile de "küresel sermayeli" banka olarak nitelendirilmektedir. Bu tanım kapsamında 2009 yılı sonunda Türkiye'de 17'si mevduat, 4'ü de kalkınma ve yatırım bankası türünde olmak üzere 21 yabancı – küresel – sermayeli banka faaliyette bulunmaktadır.

Ülkemizde sermaye çoğunluğuna sahip olmamakla beraber, gerek blok hisse senedi satışı gerek IMKB'de işlem gören hisse senetleri nedeniyle yabancı ortaklı ya da küresel sermayeli bankalar bulunmaktadır.

Yapı Kredi, Türkiye Ekonomi (TEB), Şekerbank, T. Garanti Bankası ve Akbank'da yabancı sermaye, yönetimi etkileyebilecek hatta yönetime katılacak düzeyde nitelikli paya sahip bulunmaktadır. Ayrıca, sözü edilen bankalar dışında; T. İş Bankası, T. Vakıflar Bankası, T. Halk

Bankası, Tekstilbank, T. Sınai Kalkınma Bankası ve T. Kalkınma Bankası'nın hisse senetleri IMKB'de işlem görmektedir. Yabancıların borsada işlem gören banka hisse senetleri nedeniyle, banka varlıkları üzerinde yüzde 20,0 dolayında paya sahip oldukları hesaplanmaktadır. Dar tanımlı yabancı sermayeli bankalara, yabancıların nitelikli paya sahip oldukları yabancı ortaklı bankalarda ve borsadaki payları da eklendiğinde, bankacılık sisteminde küresel sermaye payının yüzde 40,0'ı aştığı hesaplanmaktadır.

II.1.1.2. Şube Sayısı

Banka şube sayısı (KKTC ve yabancı ülkelerdeki şubeler dahil) 2009 yılında bir önceki yıla göre yüzde 2,7 oranında artarak 8.790'dan 9.027'ye yükselmiştir. Şube sayısı, mevduat bankaları grubunda 242 adet artarken, kalkınma ve yatırım bankaları grubunda 5 adet azalmıştır.

2009 yılında şube sayısındaki artış hızı önceki yıllara göre belirgin biçimde yavaşlamıştır. Şube sayısı, 2006 yılında yüzde 13,5 oranında artış gösterdikten sonra, 2007'de yüzde 11,2, 2008 yılında da yüzde 15,4 oranında artış göstermişti.

Finansal ya da ekonomik krizlerin banka şube sayısı üzerindeki etkilerini daha somut biçimde gösterebilmek için Tablo: II düzenlenmiştir.

Tablo: II Banka Şube Sayısı

	2000	2002	2008	2009
I. Mevduat Bankaları	7.760	6.087	8.741	8.983
- Kamusal Sermayeli	2.865	2.019	2.416	2.530
- Özel Sermayeli	3.960	3.659	4.290	4.390
- Fon'daki Bankalar	714	203	1	1
- Yabancı Bankalar	121	206	2.034	2.062
II. Kalkınma ve Yatırım Bankaları	31	19	49	44
Toplam	7.691	6.106	8.790	9.027

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği.

Ülkemizde 2001 finansal kriz öncesi banka şube sayısı 7.691'e yükselmişti. Ancak krizin etkisiyle iki yıl gibi kısa bir sürede yüzde 20,4 düzeyinde azalarak 2002 yılında 6.106'ya, 2003 yılında da 5.963'e gerilemiştir. Şube sayısı 2003 yılı sonrası tekrar artış eğilimine girmişse de, 2009 krizi etkisiyle şube sayısında artış yüzde 2,7 düzeyinde kalmış; 2010 yılının ilk üç ayında ise sadece iki olmuştur.

Katılım bankalarının da şube sayısında artış hızı 2009 yılında bir önceki yıla göre belirgin biçimde yavaşlamıştır. Katılım bankalarının şube sayısı 2007 ve 2008 yıllarında sırasıyla yüzde 18,9 ve yüzde 12,6 oranlarında artış gösterdikten sonra, artış

hızı 2009 yılında yüzde 5,6'ya gerilemiştir. Katılım bankalarının 2009 yıl sonu itibarıyla şube sayısı 550'dir.

II.2. Bankacılık Kesiminde Çalışan (Personel) Sayısı

Bankacılık kesiminde çalışan sayısı (TCMB ve Katılım Bankaları dışında) bir önceki yıla göre 804 kişi binde 5 oranında artarak 172.402'ye yükselmiştir. 2008 yılında ise bankalarda çalışan sayısı yüzde 8,2 oranında artmıştı. Finansal ya da ekonomik krizlerin banka çalışan sayısına, istihdama etkisini göstermek üzere Tablo: III düzenlenmiştir.

Tablo: III Bankacılık Sektöründe Çalışanlar (Kişi)

Banka Grupları	1999	2002	2008	2009
I. Mevduat Bankaları	168.558	118.323	166.325	167.063
- Kamusal Sermayeli	72.007	40.159	43.333	44.856
- Özel Ulusal Sermayeli	76.386	66.869	82.158	82.270
- Fon'daki Bankalar	15.980	5.886	267	261
- Yabancı Sermayeli	4.185	5.416	40.567	39.676
II. Kalkınma ve Yatırım Bankaları	5.430	4.942	5.273	5.339
Toplam	173.988	123.271	171.598	172.402

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği.

2001 finansal krizinden önce bankacılık kesiminde çalışan sayısı 173.988 kişi iken, krizin etkisiyle 50 binden fazla işgören işlerini kaybetmiş, 2002 yılı sonunda çalışan sayısı 123.271'e inmiştir. Kriz nedeniyle sektörde istihdam kaybı yüzde 30,0 dolayında olmuştur. 2009 yılı itibarıyla bankalarda çalışan sayısı 10 yıl önceki düzeyine dahi ulaşamamıştır.

Banka çalışanlarının sermaye sahipliği (iyelik) açısından banka grupları arasında dağılımı incelendiğinde, yabancı (küresel) sermayeli bankaların paylarının arttığı görülmektedir. 1999 yılında yabancı mevduat bankalarında çalışanların, mevduat bankaları çalışanları içindeki payı yaklaşık

yüzde 2,5 düzeyinde iken, bu pay 2009 yılı itibarıyla yüzde 23,8'e yükselmiştir. Buna karşı kamusal sermayeli bankaların, mevduat bankaları çalışanları içindeki payı yüzde 42,7'den yüzde 26,8'e gerilemiştir.

2009 yılında katılım bankalarında çalışan sayısı, bir önceki yıla göre yaklaşık yüzde 7,0 oranında artarak 11.802 kişiye yükselmiştir. 2008 yılında ise katılım bankalarında çalışan sayısında artış yüzde 19,7 düzeyinde idi.

Katılım bankalarında çalışanların, bankacılık kesiminde çalışanlar içindeki payı artmaktadır. Katılım bankalarında çalışanların sayısının, sektörde çalışanlar (mevduat bankaları, kalkınma ve yatırım ban-

kaları, özel finans kurumları toplamı) içindeki payı 2001 yılında yüzde 1,5 düzeyinde iken 2009 yılı sonunda bu oran yüzde 6,4'e yükselmiştir. Katılım bankalarında çalışanların sayısı 2001 – 2009 döneminde 5 kat artmıştır.

II.3. Banka Varlıklarında (Aktif Büyüklüğünde) Gelişme

Katılım bankaları dışında, bankacılık kesiminin varlık toplamı (aktif büyüklüğü) 2009 yılında bir önceki yıla göre, cari fiyatla yüzde 13,1 oranında artarak 798,5 milyar TL'ye yükselmiştir. Yıl sonu kurlarına göre bankacılık kesiminin (katılım bankaları dışında) varlık toplamının boyutu 537 milyar USD'e ulaşmıştır. USD yıl sonu kurlarına göre TL'ye karşı yüzde 2,3 oranında değer yitirmiş olduğundan, USD bazında banka varlıklarında artış yüzde 15,7 düzeyinde olmuştur.

Bir önceki yıl ise banka varlıkları (aktif büyüklüğü) cari fiyatla yüzde 26,0 oranında artış göstermişti. 2009 yılında banka varlıklarında artış hızı, bir önceki yıla göre belirgin ölçüde yavaşlamıştır.

Banka grupları itibariyle varlık artışı ölçüsüne göre büyüme hızları farklı olmuştur. Kamusal sermayeli mevduat bankaları yüzde 20,0 oranında büyürken; büyüme hızı özel sermayeli ulusal bankalarda yüzde 12 olmuş; yabancı sermayeli mevduat bankalarda ise yüzde 3,0 düzeyinde kalmıştır.

Mevduat bankalarında varlık büyüklüğü cari fiyatlarla yüzde 13,0'e yaklaşırken varlık artışı kalkınma ve yatırım bankalarında daha hızlı % 18,0 düzeyinde olmuştur.

Banka varlıklarının yapısı değişmiş; geniş anlamda menkul kıymetler portföyünün payı artarken, kredilerin payı azalmıştır. Ekonomide daralma nedeniyle kredi taleplerinde yavaşlamanın yanı sıra

büyüyen bütçe açığı nedeniyle kamu kesimini finansman gereksiniminde artış, bankaların 2009 yılında Hazine'yi fonlamaya yöneltmiştir. Devlet borçlanma senetlerinin (DBS) banka varlıkları içindeki payı 2008 yılına göre yüzde 27,8'den yüzde 33,5'e yükselmiştir.

Bankaların Alım-Satım Amaçlı Finansal Varlıklar ile Vadeye Kadar Elde Tutulacak Yatırımları artış göstermezken, hatta vadeye kadar elde tutulacak yatırımların bilanço içindeki payı yüzde 17,0'den yüzde 15,0'e gerilerken, satılmaya hazır finansal varlıkların payı yüzde 11,3'den yüzde 18,9'a yükselmiştir. Bu kapsamda DBS'ler yaklaşık yüzde 100 oranında artış göstererek, 72,7 milyar TL'den 143,9 milyar TL'ye yükselmiştir.

Banka varlıkları içinde satılmaya hazır finansal varlıkların, bu kapsamda DBS'lerin artışı, bankaların likit olmaya özen göstermelerini ve devlet borçlanma senetleri faizlerinde yükselme beklentisi içinde olduklarını yansıtmaktadır.

Banka varlıklarının TP (Türk Parası), YP (Yabancı Para) kompozisyonu da değişmiş; TP varlıkların toplam varlıklar içindeki payı bir önceki yıla göre yüzde 69,0'dan yüzde 72,8'e yükselirken, YP varlıkların payı yüzde 31,0'dan yüzde 27,2'ye gerilemiştir.

Yazı hazırlanırken katılım bankalarının 2009 yılı sonu itibariyle toplu bilançoları açıklanmamıştı. Ocak-Eylül/2009 sonuçlarına göre, katılım bankaların varlık toplamı, 2008 yıl sonuna göre yüzde 23,3 oranında artarak 31,8 milyar TL'ye yükselmiştir. Katılım bankalarının, varlık toplamı (aktif büyüklüğü) açısından bankacılık sistemi içindeki payı Eylül/2009 sonu itibariyle yüzde 4,0'e yükselmiştir.

Katılım bankalarının anılan tarih itibariyle varlıklarının yaklaşık yüzde 15,0'i YP, yüzde 85'i ise TP türündendir.

II.3.1. Kredilerde Gelişmeler

Bankacılık sisteminde 2009 yılında kredi artışı, bir önceki yıla göre belirgin biçimde yavaşlamıştır. Katılım bankaları dışında 2008 yılında banka kredileri, net (özel karşılıklar indirildikten sonra) yüzde 30,8 oranında artmış iken artış hızı 2009 yılında cari fiyatla yüzde 3,8'e gerilemiş, kredi hacmi reel olarak azalmıştır. 2009 yıl sonu itibariyle banka kredilerinin ulaştığı boyut 381,0 milyar TL, yıl sonu kurları ile 256,2 milyar USD'dir.

Bankaların takipteki kredileri, bir önceki yıla göre yüzde 56,0 oranında artmış, Takipteki Krediler / Toplam Krediler oranı da yüzde 3,6'dan yüzde 5,4'e, Takipteki Krediler / Toplam Varlık oranı da yüzde 1,9'dan yüzde 2,6'ya yükselmiştir.

Kredi türlerine göre takipteki krediler oranı değişmektedir. Kredi kartlarında ve tüketici kredileri kapsamında otomobil kredilerinde Takipteki Krediler / Toplam Krediler oranı yüzde 10,3'e yükselmektedir.

Kredi artış hızında cari fiyatlarla dahi belirgin yavaşlama, Toplam Krediler / Toplam Varlıklar oranının bir önceki yıla göre yüzde 52,0'dan yüzde 47,7'ye gerilemesine yol açmıştır

Bankalarda mevduatın krediye çevrilme oranı da, 2008 yılında yüzde 80,9 iken, 2009 yılında yüzde 75,1'e gerilemiştir.

Bankalar, 2009 yılında kredi kartları dahil ağırlıklı olarak tüketici kredisi vermişler, Tüketici Kredileri / Toplam Krediler oranı bankalar genelinde yüzde 31,7'den yüzde 33,7'ye, mevduat bankalarında da yüzde 33,0'den yüzde 35,2'ye yükselmiştir. Sanayi sektörüne kullandıkları kredilerin payı ise hafifçe yüzde 24,4'den yüzde 23,1'e gerilemiştir.

Banka kredilerinin YP – TP kompozisyonu, birleşimi de değişmiş; TP kredilerin toplam krediler içindeki payı 2008 yılına

göre yüzde 70,5'den yüzde 72,2'ye yükselmiştir.

Katılım bankaları ağırlıklı olarak kurumsal finansman desteği, bireysel finansman desteği, mal karşılığı vesaik finansmanı şeklinde fon sağlamaktadırlar. Katılım bankalarının kredi ve alacakları 2009 yılının ilk dokuz ayında, 2008 yılı sonuna göre, yüzde 19,3 oranında artarak 23.318 milyon TL'ye ulaşmıştır. Eylül/2009 sonu itibariyle katılı bankalarının bankacılık sistemi kredileri içindeki payı yüzde 6,0'ya ulaşmıştır.

Katılım bankalarında kredi/varlık (kaynak) toplamı oranı, 30.09.2009 itibariyle mevduat ve kalkınma bankalarına göre çok daha yüksek yüzde 73,7 düzeyindedir.

II.4. Banka Kaynaklarında (Pasif Büyüklüğünde) Gelişmeler

Banka kaynakları (katılım bankaları dışında) üç ana başlık altında; (1) mevduat, (2) mevduat dışı yükümlülükler (mevduat dışı borçlar), (3) özkaynaklar olarak toplandığında; bankacılık kesiminin kaynak yapısı 2008 ve 2009 yılı sonları itibariyle karşılaştırmalı olarak şöyledir.

Tablo: IV Banka Kaynakları (%)

Kaynaklar	2009	2008
Mevduat	63,5	64,2
Mevduat Dışı	23,2	24,1
Yükümlülükler		
Özkaynaklar	13,3	11,7
Toplam	100,0	100,0

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği.

Bankaların kaynak yapısında 2009 yılında 2008 yılına kıyasla belirgin bir değişme görülmemektedir. Özkaynakların finansmanındaki payı 1,6 puan artarken,

mevduatın payı 0,7, mevduat dışı borçların payı da 0,9 puan azalmıştır.

II.4.1. Mevduatta Gelişme

2009 yılında mevduat artış hızı bir önceki yıla göre yavaşlamış cari fiyatlarla yüzde 27,0'dan yüzde 11,8'e gerilemiştir. 2009 sonu itibarıyla bankalarda mevduatın ulaştığı boyut 507,3 milyar TL, yıl sonu kuru ile 341,1 milyar USD'dir.

Mevduatın TP – YP kompozisyonu, birleşimi bir ölçüde değişmiş; TP mevduatın payı yüzde 64,3'den yüzde 65,7'ye yükselirken YP mevduatın payı yüzde 35,7'den yüzde 34,3'e gerilemiştir.

Mevduatın vade yapısında belirgin bir değişme olmamış, 2008 yılında mevduatın yaklaşık yüzde 92,0'ı vadesiz ve 3 aya kadar vadeli mevduat iken, 2009 yılında da bu kapsamdaki kısa vadeli mevduatın payı yüzde 92,5 olmuştur.

Mevduatın banka grupları arasında dağılımında, 2008 yılına göre kamusal sermayeli bankaların payı 35,6'dan yüzde 36,9'a yükselirken, özel sermayeli ulusal bankaların payı yüzde 51,1'den yüzde 50,2'ye, yabancı (küresel) sermayeli bankaların payı da yüzde 13,3'den yüzde 12,9'a gerilemiştir.

II.4.2. Mevduat Dışı Kaynaklar (Borçlar)

Mevduat dışı borçların önemli bölümünü, yurtdışından sağlanan sendikasyon kredileri ile repo işlemlerinden sağlanan fonlar oluşturmaktadır. 2009 yılında alınan kredilerin banka kaynakları içindeki payı, önceki yıla göre yüzde 11,1'den yüzde 8,8'e gerilerken, repo yolu ile sağlanan fonların payı yüzde 5,8'den yüzde 7,6'ya yükselmiştir. 2009 yılında repo işlemlerinden sağlanan fonlarda yüzde 48,3 oranında artış, diğer göstergeler yanı sıra

faizlerde bir artış beklentisini yansıtmaktadır.

II.4.3. Özkaynaklarda Gelişme

2009 yılında banka özkaynakları cari fiyatlarla bir önceki yıla göre yüzde 28,7 oranında artarak 106,5 milyar TL'ye, yıl sonu kuru ile de 71,6 milyar USD'e yükselmiştir. 2009 yılında banka özkaynaklarını artıran üç etken; (i) Bankaların portföylerinde bulunan menkul değerlerin borsa değerlerinin yükselmesi, 2008 yılında eksi olan Menkul Değer Değerleme Farkının 5.520 milyon TL'ye yükselmesi, (ii) 2008 yılı dönem kârının önemli bölümünün olağanüstü yedeklere eklenmesi, (iii) 2009 dönem net kârının cari fiyatlarla bir önceki yıla göre yüzde 52,5 oranında artmasıdır.

Banka kaynaklarının TP – YP kompozisyonu, birleşimi de değişmiş, TP kaynakların payı (TP Kaynaklar – Pasifler - / Toplam Kaynaklar – Toplam Pasifler - oranı) yüzde 65,2'den yüzde 68,3'e yükselirken, YP kaynakların payı yüzde 34,8'den yüzde 31,7'ye gerilemiştir.

Bankacılık sektörüne katılım bankaları da dahil edildiğinde (katılım bankalarının toplam özkaynakları 4,3 milyar TL), bankacılık sektörünün toplam özkaynakları 110,8 milyar TL olarak hesaplanmaktadır.

II.5. Bilanço Dışı Yükümlülükler

Bilanço dışı yükümlülükler kapsamında, (i) gayrinakdi krediler, (ii) taahhütler, (iii) türev finansal araçlar yer almaktadır.

II.5.1. Gayrinakdi Krediler (Garanti ve Kefaletler)

Bankaların risk üstlenerek, bankadan kaynak çıkışı olmadan yarattıkları finansman ve/veya iş yapma olanakları, gayrinakdi kredi olarak tanımlanmakta-

dır. Garanti ve kefaletler olarak da nitelendirilen bu tür işlemler, verilen teminat mektuplarını, açılan veya teyit verilen akreditifleri, poliçe kabullerini, avalleri, prefinansmanlara verilen garantileri, senet cirolarını içermektedir. 2009 yılında bankaların vermiş oldukları gayrinakdi krediler (garanti ve kefaletler) cari fiyatlarla yüzde 7,9 oranında artarak 114,4 milyar TL'ye yükselmiştir. Bir önceki yıl ise, gayrinakdi kredilerde artış oranı yüzde 26,2 düzeyinde idi. Dış ticaret hacminde daralma, inşaat taahhüt işlerinde gerileme, bankaların gayrinakdi kredi artış hızını da belirgin biçimde yavaşlatmıştır.

II.5.2. Taahhütler

Taahhütte, gelecekte gerçekleşecek birbirine bağlı karşılıklı iki edim veya yükümlülük söz konusudur. Türev finansal araçlar da geniş anlamda taahhüt kapsamındadır. Ancak banka bilançolarının altında Türev Finansal Araçlar ayrı bir bölüm olarak yer almaktadır.

Taahhütler cayılamaz ve cayılabilir olarak iki alt bölüme ayrılmaktadır. Bankanın cayma hakkına sahip olduğu taahhütler, banka için bir risk doğurmaz. Ancak bankacılık kesiminin (katılım bankaları dışında) toplu bilançosuna bakıldığında 2009 yıl sonu itibarıyla banka taahhütlerinin yaklaşık yüzde 92'sinin cayılamaz nitelikte olduğu görülmektedir. Cayılamaz taahhütler, kredi tahsis taahhütleri, menkul kıymet ihracı aracılık taahhütleri, çekler için ödeme taahhütleri, kredi kartı harcama limit taahhütleri, aktif değerler vadeli alım-satım taahhütleri, sermaye iştirak taahhütleri gibi işlemleri içermektedir. 2009 yılında bankaların taahhütleri (katılım bankaları dışında) bir önceki yıl sonuna göre yüzde 25,0 oranında artarak 187,3 milyar TL'ye yükselmiştir. Bu kapsamda cayılamaz taahhütler yüzde 43,3 oranında

artarken, cayılabilir taahhütler yüzde 46,0 oranında azalmış; taahhütlerin yapısı değişmiştir.

II.5.3. Türev Finansal Araçlar

Türev finansal araçlar, amaçlarına göre, (i) Riskten Koruma Amaçlı Türev Finansal Araçlar, (ii) Alım Satım Amaçlı İşlemler olarak ayrılmaktadır.

Bankaların (katılım bankaları dışında) 2009 yıl sonu toplu bilançosunda yer alan bilgilere göre, Türev Finansal Araçlar toplamı, bir önceki yıl sonuna göre yüzde 27,8 oranında artarak 246,2 milyar TL'ye yükselmiştir. Ancak Riskten Korunma Amaçlı Türev Finansal Araçlar, yüzde 30,0 oranında azalırken, Alım-Satım Amaçlı İşlemler yüzde 36,5 oranında artmıştır. 2009 yıl sonu itibarıyla Türev Finansal Araçların yaklaşık yüzde 92,0'nü alım-satım amaçlıdır.

BDDK'nın Finansal Piyasalar Raporu – sayı 16 Aralık 2009'da yer alan bilgilere göre bankaların türev işlemlerinin 2009 yıl sonunda yüzde 71,6'sı para-döviz, yüzde 27,2'si de faiz türevi niteliğindedir. Hisse senedi ve kıymetli maden türevleri önemli değildir. Kullanılan araç ağırlıklı olarak swaptır. Para ve faiz swaplarının, türev işlemleri içindeki payı yüzde 64,4'dür. Opsiyon işlemlerinde, VOP (Vadeli Opsiyon Piyasası) faaliyete geçtikten sonra önemli artış görülmüştür. Opsiyonların türev işlemlerinin içindeki payı 2009 yılı sonu itibarıyla yüzde 20,9'a yükselmiştir. Forward işlemlerin payı ise yüzde 12,7, uluslararası borsaların ürünü olan futures sözleşmelerinin payı ise yüzde 2,0'nin dahi altındadır.

Türev işlemlerinde karşı taraf genelde bankalar, özellikle de yurt dışı bankalardır. Karşı taraf olarak bankaların toplam türev işlemlerinin içinde payı 2009 sonu itibarıyla yüzde 77,3'dür. Banka dışı tüzel kişi-

lerle ve gerçek kişilerle gerçekleştirilen türev işlemlerinin payı sırasıyla yüzde 13,2 ve yüzde 5,2 gibi düşük düzeylerde-dir.

Bankaların 2009 sonu itibariyle türev işlemlerinin tezgahüstü piyasalarda gerçekleştirilen bölümü yüzde 90,0 düzeyindedir.

Özetlenirse, 2009 yıl sonu itibariyle bankalar, türev finansal araçları, alım – satım amaçlı yapmakta, ağırlıklı olarak para ve faiz swaplarını araç olarak kullanmakta ve işlemleri yurtdışı bankalarla tezgahüstü gerçekleştirmektedirler.

II.6. Kâr ve Kârlılıkta Gelişmeler

Bankaların (katılım bankaları dışında) toplu dönem net kârları, 2008 yılına göre cari fiyatla yüzde 52,5 oranında artarak 19.447 milyon TL'ye (13,1 milyar USD'e) yükselmiştir. 2008 yılında ise toplu kâr cari fiyatla yüzde 10,9 oranında azalmıştı.

Bankaların toplu kârının artması kârlılık oranlarını da yükseltmiştir. Varlık (aktif) karlılığı (Dönem Net Kârı / Varlık - Aktif - Toplamı) yüzde 1,8'den yüzde 2,4'e, Özsermaye - Özkaynak - Kârlılığı (Dönem Net Kârı / Öz Sermaye) yüzde 15,4'den yüzde 18,3'e; net faiz marjı da (Net Faiz Geliri / Toplam Varlık - Aktif-) yüzde 3,6'dan yüzde 4,1'e yükselmiştir.

Banka grupları itibariyle kâr ve kârlılıktaki gelişmeler farklı ölçülerde olmuş; kâr ve kârlılık en hızlı kamusal sermayeli mevduat bankalarında artarken, kalkınma ve yatırım bankalarda kâr artışı sınırlı ölçüde içinde kalmış, kârlılık oranları gerilemiştir.

Kamusal sermayeli mevduat bankalarında dönem net kârı cari fiyatla yüzde 63,7 oranında artmış, varlık kârlılığı yüzde 1,9'dan yüzde 2,6'ya; özkaynak kârlılığı yüzde 22,5'den yüzde 27,2'ye, net faiz

marjı da yüzde 3,5'den yüzde 4,3'e yükselmiştir.

Özel sermayeli ulusal bankalarda dönem net kârı yüzde 53,9 oranında artmış, varlık kârlılığı yüzde 1,8'den yüzde 2,4'e, özsermaye kârlılığı yüzde 15,8'den yüzde 18,5'e, net faiz marjı da yüzde 3,1'den yüzde 3,6'ya yükselmiştir.

Kâr ve kârlılık artışı yabancı (küresel) sermayeli bankalarda daha sınırlı düzeyde kalmıştır. Söz konusu bankalarda dönem net kârı yüzde 49,2 oranında artarken, varlık -aktif- kârlılığı yüzde 1,3'den yüzde 1,9'a; özsermaye (özkaynak) kârlılığı yüzde 10,5'den yüzde 13,1'e, net faiz marjı da yüzde 5,0'den yüzde 5,3'e çıkmıştır.

Kalkınma ve yatırım bankalarında ise dönem net kârı cari fiyatlarla dahi yüzde 7,1 oranında artmış, varlık-aktif-kârlılığı yüzde 4,0'den yüzde 3,7'ye, özsermaye – özkaynak kârlılığı yüzde 8,7'den yüzde 7,8'e, net faiz marjı da yüzde 6,3'den yüzde 5,2'ye gerilemiştir.

III. Sermaye, Risk, Kârlılık Değerlendirilmesi

Bankaların 2009 yılı mali performanslarının değerlendirilmesi, sermaye yeterliliği, likidite, kredi, kur ve faiz riskleri açılarından yapılmıştır.

Yazı hazırlandığı sırada, katılım bankalarının 2009 yılı sonu toplu bilançoları sağlanamamış olduğundan ve katılım bankalarının bankacılık sisteminde payının yaklaşık yüzde 4,0 dolayında olduğu ve 2009 yılının ilk dokuz ayında sözü edilen finansman kurumlarında gelişmelerin artış yönünde olduğu da göz önünde tutularak, değerlemeye esas olarak mevduat, kalkınma ve yatırım bankalarının performansları alınmıştır.

III.1. Sermaye Yeterliliği

Katılım bankaları dışında bankacılık kesiminin 2009 yılında özkaynaklarının cari fiyatlarla da olsa yüzde 28,7 oranında artmasının yanı sıra sermaye yeterliliği oranları, göstergeleri de iyileşmiştir.

- *Standart Sermaye Yeterlilik Oranı*

$$SSYO = \frac{\text{Düzeltilmiş Özkaynak}}{\text{KRET} + \text{PRET} + \text{ORET}}$$

(KRET, kredi riskine esas tutar; PRET, piyasa riskine esas tutar, ORET, operasyonel riske esas tutar)

BASEL Oranı'nda denilen sermaye yeterlilik oranı düzenleme ve denetleme otoritelerinin saptamış oldukları risk katsayılarına, krediye dönüşüm oranlarına göre hesaplanmaktadır. Verilen risk katsayıları, garanti ve kefaletlerin, türev finansal araçların krediye dönüşüm oranları değiştiğinde, oranın değeri de değişmektedir. Bankalar genelde devlet, hazine üzerinde risk aldıklarında, devlet borçlanma senetlerinin risk katsayısı, kredilerin risk ağırlığına göre daha düşük olduğundan, oran yükselmektedir. 2009 yılında oranının yükselmesinde bankaların nakit kredi verme yerine devlet borçlanma senetlerine yatırım yapmaları da etkili olmuştur.

BASEL yaklaşımının ve BASEL yaklaşımına göre risk ölçülmesinin yetersizliği, 2009 yılında dünyada yaşanan krizle adeta kanıtlanmıştır. Sermaye yeterlilik rasyosu yüksek hesaplanan veya görünen finansal kurumlar krizden büyük ölçüde etkilenmiştir. Bu sonuç dünyada sermaye yeterliliği standartlarının yükseltilmesi eğilimi güçlendirmiştir.

Bankalarda varlık ve kaynaklar arasındaki vade uyumu, özkaynak yeterliliği ve bankanın faiz değişikliğinden etkilenme derecesini gösteren, özkaynak süresi

(equity duration) hesaplaması, katsayılara dayanan bir sermaye yeterlilik oranına kıyasla daha iyi bir gösterge olabilir.

- *Özkaynak / Varlık –Aktif– Toplam Oranı*

Bankalar genelinde anılan oran yüzde 11,7'den yüzde 13,3'e yükselmiş, varlık finansmanında özkaynağın katkısı artmıştır. Genelde oranın yükselmesi sermaye yeterliliği açısından olumlu karşılanır. Ancak özkaynak farklı bileşenlerden, öğelerden oluşmaktadır. Nakit sermaye, kâr yedekleri, yeniden değerlendirme, menkul değer değerlendirme farkları özkaynağa dahildir. Ancak kaynak sağlama açısından bu kalemlerin etkileri farklıdır. 2009 yılında banka özkaynaklarında artışın 5,5 milyar TL'lik bölümü, reel kaynak girişi sağlamayan, menkul değerler değerlendirme farkından oluşmuştur. Ayrıca banka varlıklarının değer yitirme riskleri de aynı değildir. Bankalarda varlık çeşitliliği azalmaktadır. Banka varlıklarının yarısından fazlası devlet borçlanma senetleri ile tüketici kredilerinden oluşmaya başlamıştır. Bu nedenle bankalarda özkaynak ve varlık yapısı dikkate alınmadan salt oranı bakılarak yapılacak bir değerlendirme yetersiz kalır.

- *Serbest Özkaynak Oranı*

Bankalarda serbest özkaynak, "özkaynak eksi (-) duran veya donuk varlıklar" şeklinde tanımlanmaktadır. Daha açık bir deyişle serbest özkaynak, banka özkaynağının donuk ya da duran varlıkları aşan tutardır. Sermaye yeterliliği analiz edilirken "Serbest Özkaynak / Varlık – Aktif – Toplamı" oranında hesaplanmaktadır.

Anılan oran 2009 yılında bankalar genelinde yüzde 8,3'den yüzde 9,8'e yükselmiştir. Oranın yükselmesi sermaye yeterliliği açısından olumlu bir gelişmedir. Ancak oran değerlendirilirken "duran varlık – duran aktif" ya da "donuk varlık" tanımına ve içeriğine bakmak gerekir.

TBB, “duran aktifleri (donuk varlıkları)= iştirakler (net) + bağılı ortaklıklar (net) + birlikte kontrol edilen ortaklıklar (net) + maddi duran varlıklar (net) + maddi olmayan duran varlıklar + satış amaçlı elde tutulan ve durdurulan faaliyetlere ilişkin duran varlıklar + takipteki krediler – özel karşılıklar” olarak tanımlanmıştır. Bu tanım, donuk varlıklar açısından yetersiz kalabilir. Özellikle Ertelenmiş Vergi Varlığı ile Diğer Aktiflerin donuk ya da duran varlıklara eklenmesi uygun olabilir. Eklenmesi önerilen varlık kalemlerinin kısa sürede hatta uzun sürede paraya çevrilmeleri olanağı zayıftır.

Bankalarda oranların içeriği ve eksik yönleri dikkate alınmadan yapılacak bir değerlendirme yetersiz kalabilir. Nitekim dünyada yaşanan kriz, BASEL yaklaşımının geçerliliğini büyük ölçüde sarsmıştır.

III.2. Likidite Riski

Likidite riski, bankaların yükümlülüklerini zamanında karşılayamama, yükümlülüklerini yerine getirememe riskidir. Kriz dönemlerinde bankalar açısından belki de en önemli risktir. 2009 yılında ülkemizde bankaların likidite oranlarının göstergelerinin iyileştiği görülmektedir.

Tablo: V Likidite Oranları

	2009	2008
Likit Varlıklar / Toplam Varlıklar	33,0	26,6
Likit Varlıklar / Kısa Vadeli Yükümlülükler	54,3	44,5
TP Likit Değerler / Toplam Varlıklar	22,8	15,1

Kaynak: T.B.B., “Bankalarımız 2009”

Bankaların, 2009 yılında kredi yerine devlet borçlanma senetlerine yatırım yapmaları, bu bağlamda Satılmaya Hazır Finansal Varlıklarını artırmaları, likidite riskini azaltma yönünden olumlu etki yapmıştır. Banka varlıkları içinde likit varlıkların payı artarken, likit varlıkların yükümlülükleri karşılama oranı da yükselmiştir.

Likidite riski, bankalarda kaynaklarla varlıklar arasındaki vade uyumsuzluğundan, nakit girişlerinin nakit çıkışlarını karşılamada yetersiz kalmasından kaynaklanır. Bankalarda vade uyumu kadar, faiz uyumu da önem taşımaktadır. Değişken faizli kaynakların başka bir deyişle faize duyarlı kaynakların, değişken getiri sağlayacak şekilde faiz değişkinliğine duyarlı varlıklara plase edilmesi önem taşır. Bankalarımızın kaynakları büyük ölçüde kısa süreli ve buna bağılı olarak değişken faizlidir. Bu tür kaynaklarla uzun süreli ve sabit faizli tüketici kredilerini fonlama,

faizlerin yükselmesi durumunda likidite riskini ve bankanın gelir kaybı olasılığını artırır.

III.3. Kredi Riski

Bankalarda kredi riskini değerlendirebilmek için, kredi türleri, kredilerin sektörel dağılımı, kredi büyüklükleri, müşteri kalitesi, alınan güvenceler hakkında ayrıntılı bilgiye gereksinim vardır.

Banka kredilerinin dağılımı incelendiğinde, 2009 sonu itibarıyla, imalat sanayinin payı yüzde 19,3 olmak üzere, sanayi sektörünün payının yüzde 23,1’e gerilediği; mevduat bankalarında payı yüzde 35,2 olmak üzere, tüketici kredilerinin payının yüzde 33,7’ye yükseldiği, hizmetler sektöründe de ağırlıklı olarak kredilendirilen alt sektörün, toptan ve perakende ticaret olduğu görülmektedir.

Tüketici kredileri özellikle de kredi kartları, riskli olarak kabul edilmektedir.

Nitekim bankalarda standart sermaye yeterlilik rasyosu uygulanırken, BDDK, kredi kartı kredilerine, vadelerine göre yüzde 150 ve yüzde 200 risk ağırlığı vermektedir. Tüketici kredilerinin büyük bir bölümünde yüzde 100 risk ağırlığı grubuna girmektedir.

Bankaların Takipteki Krediler oranına bakıldığında "Takipteki Kredi / Kredi Tutarı" oranının, 2009 yılında kredi kartlarında ve otomobil kredilerinde yüzde 10,3'e yükseldiği görülmektedir.

Türev finansal işlemlerden kaynaklanan zarara uğrama olasılığı ya da riski de geniş anlamda kredi riski olarak nitelendirilebilir. 2009 krizinde birçok finans kurumunun ödeme gücünün içine düşmesi, türev finansal ürünler yönetimindeki başarısızlıktan kaynaklanmıştır. Türev finansal araçlar, riskten korunma amacıyla kullanıldığı gibi, spekülasyon amaçla da kullanılmaktadır. Söz konusu araçlar, korunma, riskten kaçınma (hedge) amacıyla kullanıldıkları durumlarda dahi, alternatiflere göre zarar doğurabilirler. İşlem, spekülasyon ise, alım-satım amacıyla yapılıyorsa risk daha büyük olabilir. Nitekim açıklanan toplu gelir tablosuna göre, 2009 yılında bankalar türev finansal işlemlerden 1.662 milyar TL. zarar etmişlerdir.

Bankaların türev finansal araçlar işlemlerine bakıldığında, 2009 yıl sonu itibarıyla işlemlerin yaklaşık yüzde 92,0'inin alım-satım amaçlı olduğu, yüzde 90,0'inin da tezgahüstü pazarlarda yapıldığı görülmektedir. Bu yapı, işlemlerin organize pazarlarda riskten korunma amacıyla yapılan işlemlere göre daha riskli bir durum göstermektedir.

III.4. Kur Riski

Bankaların, 2009 yılında bilanço içi döviz pozisyon açıkları büyümüş, YP varlıklar eksi (-) YP yükümlülükler (pasif) farkı

bir önceki yıla göre eksi 17,0 milyar USD'den eksi 23,5 milyar USD'e ve Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar Oranı da eksi yüzde 7,4'den eksi 17,9'a yükselmiş, YP varlıkların YP yükümlülükleri (YP pasifi) karşılama oranı da yüzde 88,8'den yüzde 85,8'e gerilemiştir. Tüm bu göstergeler bankalarda kur riskinin arttığını göstermektedir¹.

2009 yılında TL'nin USD'e karşı yıl sonu kurlarına göre yüzde 2,3 düzeyinde de olsa değer kazanması, banka kârları üzerinde olumlu etki yapmıştır. Bankalar kambiyo işlemlerinden 2008 yılında 1.688 milyon TL. zarar ederken, 2009 yılında 677 milyon TL. kâr sağlamışlardır. Açık pozisyon TL'nin yabancı paralara karşı değer kazandığı dönemlerde kâr sağlarken, değer yitirdiği dönemlerde önemli boyutta zararlara yol açmaktadır.

III.5. Faiz Marjının Daralması Riski

2009 yılı ilk bakışta kârlılık performansı açısından bankalar için başarılı yıl olarak görülmektedir. Banka kârları (katılım bankaları dışında) toplu olarak cari fiyatlarla yüzde 52,5 oranında artmış, varlık kârlılığı, özkaynak kârlılığı, net faiz marjı (özel karşılıklar indirildikten sonra da) yükselmiştir.

Kâr artışı yönünden değerlendirilince, nedenleri üzerinde durmak, gelir tablosu analizi yapmak gerekir.

¹ YP Varlıklar – YP Pasifler (YP yükümlülükler), Net Bilanço Pozisyonundan ve BDDK'nın açıkladığı "Net Genel Pozisyon / Sermaye Tabanı Standart Rasyosunda farklı büyüklüktür.

Net bilanço pozisyonu hesaplanırken, bilanço dışı kalemlerin yanı sıra özkaynakların yabancı para bölümü, türev finansal araçlara ilişkin reeskontlar, yabancı para krediler için ayrılan genel kredi karşılıkları ve varsa YP sermaye benzeri kredileri dahil edilemez.

Standart rasyodaki "Net Genel Pozisyon" ise dövize endeksli kredilerle bilanço dışı döviz varlık ve yükümlülükleri de içerir.

2009 yılında bankaların toplu kârında en önemli artış nedeni, net faiz gelirinin yüzde 35,5 oranında artarak 30,9 milyar TL'den 41,8 milyar TL'ye yükselmesidir. 2009 yılında bankaların kredilerden aldıkları faiz sınırlı ölçüde de olsa artarak 51,9 milyar TL'den 52,3 milyar TL'ye yükselirken; bankaların mevduata ödedikleri faiz, yüzde 21,4 oranında azalışla 43,4 milyar TL'den 34,1 milyar TL'ye gerilemiştir. Mevduat yüzde 11,8 oranında artarken mevduata ödenen faizlerin yüzde 21,4 oranında azalışı, mevduat faiz oranında genelde yüzde 30,0 dolayında bir indirimi ifade etmektedir. 2009 yılının kriz yılı olması, birikimlerin alternatif alanlarda kullanım olanaklarının sınırlı oluşu, mevduat faiz oranlarında indirim yapılmasına olanak vermiştir. Bunun sonucu "Faiz Gelirleri / Faiz Giderleri Oranı" yüzde 158,0'den yüzde 200,0'ye yükselmiştir. Ayrıca menkul kıymet borsasında hareketlenme, endeksin yükselmesi, TL'nin yabancı paralara karşı değer kazanması, bankaların sermaye piyasası işlemleri ve kambiyo kârlarını da artırmıştır.

IV. Bankacılıkta 2010 Yılına Ait Beklentiler

Açıklanan finansal tablolara göre kriz yılı 2009 yılında ilk bakışta başarılı sonuçlar almış bankaların bu başarılarını ekonomik genişleme yılı 2010 yılında sürdürmeleri zor görünmektedir. Bankalarda oluşan risklerin ve gelişmelerin bankaların 2010 yılı performansını olumsuz yönde etkileyeceği öngörülmektedir. 2009 yılında banka kârlarını ve mali performansını olumlu yönde etkileyen etkenlerin 2010 yılında aynen sürmeleri olasılığı zayıftır. 2009 yılında TL'nin yabancı paralara karşı değer kazanması, sermaye piyasasında hareketlenme, borsa endeksinin yükselmesi, tüketici kredilerinin genişlemesi,

kamu kesimi finansman gereksiniminin artması, kriz etkisiyle mevduat faizlerinin aşağıya çekilmesi, bankaların kârlılığını ve mali performansını olumlu yönde etkilemiştir. Bankaların kredi ve kur risklerinin artması, mevduat faiz oranının daha da aşağıya çekilmesi olasılığının hemen hemen ortadan kalkması, sermaye piyasasındaki canlanmanın ve IMKB endeksindeki artış hızının yavaşlaması hatta durağanlaşması, 2010 yılında bankaların mali performanslarını olumsuz yönde etkileyecek etkenler olarak görülmektedir. 2009 yılında Türkiye ekonomisinin en iyi hikayesi olan bankacılık sektörü, bu hikayeyi 2010 yılında da sürdürmesi olasılığı zayıftır. 2010 yılında bankalarda sermaye yeterlilik oranlarının düşmesi, likidite riskinin artması, kârlılığı gerilemesi beklenmektedir.

Sonuç

Ülkemizde bankaların temel sorunları çözülememekte, sorunların çözülememesi gelecek için risk doğurmaktadır. Bu sorunları yineleyelim.

- Bankacılık sektörü göreceli olarak küçük ve sığdır: 2009 yılı sonu itibariyle bankacılık sistemimizin varlık büyüklüğü 537 milyar USD, kredileri 256 milyar USD, mevduatı 341 milyar USD, özkaynağı 72 milyar USD, kârı da 13 milyar USD'dir. Tüm bankacılık sistemimiz, finansal açıdan gelişmiş ülkelerdeki büyükçe bir bankası boyutundadır.

Bankacılık sistemimiz, gayrisafi yurtiçi hasılamıza (GSYİH) göre de küçüktür. 2009 yılında ekonomik daralmaya, GSYİH'da yüzde 4,7 oranında küçülmeye karşın banka varlıklarının GSYİH'ya oranı yüzde 84 düzeyindedir. Katılım bankaları da dikkate alındığında Banka Varlıkları / GSYİH oranı yine de yüzde 90'ın altında kalmaktadır. Bu oran AB ülkeleri ortala-

ması olan yüzde 330'un çok altında bulunmaktadır. Türkiye'de bankacılık sistemi her açıdan AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında küçük ölçeklidir.

- Mevduat ve kredilerin GSYİH'ya oranları da çok düşük düzeyde olup gelişme göstermemektedir: 2009 yılında GSYİH'da reel daralmaya karşın Mevduat / GSYİH oranı yaklaşık yüzde 53,0 dolayındadır. Bu oran belirgin biçimde yükseltilmemekte ekonomide yurtiçi tasarruflar artırılarak bankalara yönlendirilmesinde gereken başarı sağlanamamaktadır.

Banka kredilerinin GSYİH'ya oranı daha da düşük, yüzde 40,0 dolayındadır. Katılım bankaları da dikkate alındığında bu oran ancak yüzde 43'e değin yükselmektedir.

- Bankacılık sektörü yabancılaşmaktadır: Bankaların yabancı, küresel sermayenin yönetimi altına girmesi, kredilerin sektörel, firmalar arası dağılımını, KOBİ finansmanını olumsuz yönde etkilediği gibi, para politikasının etkinliğini azaltmakta, bankalar üzerinde denetim ve gözetim organlarının kontrolünü zayıflatmaktadır.

Ülkemizde yabancı sermayeli bankalar, daha kârlı gördükleri için tüketici finansmanına yönelmektedir. Yabancı (küresel) sermayeli bankalarda tüketici kredilerinin toplam krediler içindeki payı yüzde 45,0 düzeyine yükselmektedir.

- Bankalarda yönetim riski yüksektir: Bankacılık sektörünün gereken ölçüde gelişmemesinde, makro değişkenler, çevre faktörleri kadar yönetim hataları ya da yetersizliği de rol oynamaktadır.

- Bankaların açık pozisyonla faaliyetlerini sürdürmeleri: Mevduat artış hızının yavaş olması, izlenen kur ve faiz politikasının faiz arbitrajına olanak vermesi, bankaların yabancı parada açık pozisyonla çalışmalarına yol açmaktadır. Açık pozisyon, 2009'da olduğu gibi kâr artışına yol açtığı gibi faiz-kur makasının yön değiştirmesi halinde büyük zarara da neden olmaktadır.

2009 yılı kriz yılı olmasına karşın, koşullar, Türkiye ekonomisinin en güzel hikayesinin bankacılık sektörü olmasına olanak vermiştir. Ancak oluşan riskler, bu hikayenin 2010 yılında sürmesi olanağını zayıflatmaktadır.

Bu bağlamda dünyadaki gelişmelere, eğilimlere de uygun düşecek şekilde, kamu düzenleme ve gözetim otoritelerinin bankalar üzerinde denetim etkinliğinin artırılması, bu bağlamda TCMB ve BDDK arasında daha yakın bir işbirliğinin kurulması, sermaye ve likidite standartlarının yükseltilmesi, kredilerin sektörel dağılımının iyileşmesine yönelik önlemlerin alınması, türev finansal araçların sistemde yeni bir risk unsuru oluşturmasını önleyici düzenlemelerin yapılması önerilebilir.

Kaynakça

Bankalar Dergisi: (2009) Finansal İstikrar İçin Tavsiyeler, Sayı: 68, T.B.B. İstanbul.

Türkiye Bankalar Birliği (2010) "Bankalarımız 2009", Yayın No: 267, İstanbul.

Türkiye Bankalar Birliği (2009) "Bankalarımız 2008", Yayın No: 264, İstanbul.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (2010), "Finansal Piyasalar Raporu", Sayı: 16, Aralık 2009, Ankara.

www.tkbb.org.tr